

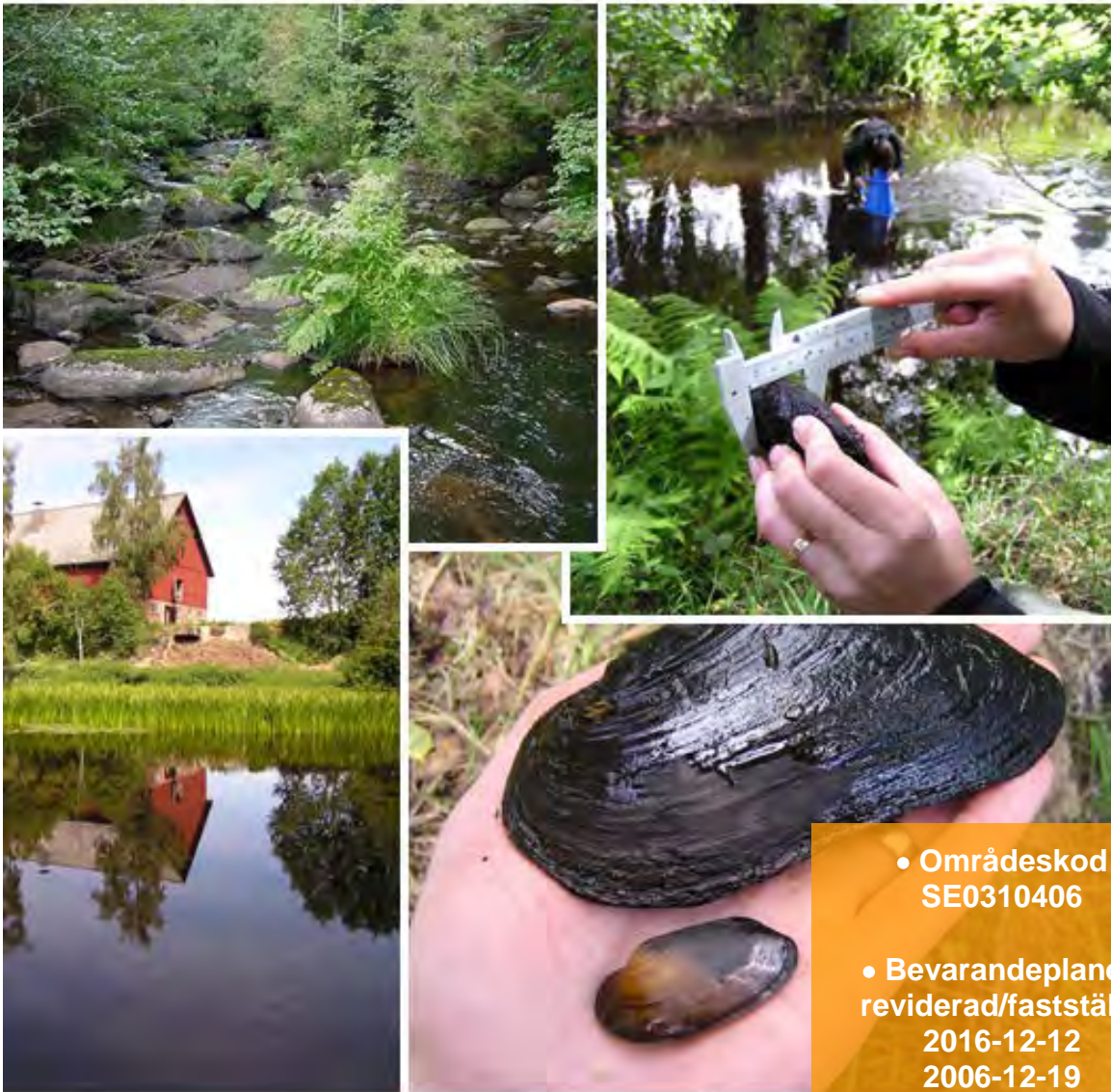

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Bevarandeplan för Natura 2000-område

Emån (västra)

- Områdeskod
SE0310406

- Bevarandeplanen
reviderad/fastställd
2016-12-12
2006-12-19

- Beteckning
0600-40-0406

Bakgrund

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut Natura 2000-områden. Genom utpekandet åtar sig länderna att naturmiljöerna och arterna i varje område långsiktigt ska bevaras. Natura 2000-nätverket är viktigt i EUs arbete för att bevara biologisk mångfald. I de båda direktiven listas särskilt värdefulla naturmiljöer och arter.

Bevarandeplan

Bevarandeplanen beskriver området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturmiljöer och arter som ska vara i gynnsamt bevarandetillstånd. Även vad som kan påverka Natura 2000-området negativt, behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, liksom uppföljning beskrivs också. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplanen fastställs av Länsstyrelsen och kan revideras när ny kunskap tillkommer eller om omständigheterna i eller utanför området ändras.

Lagstiftning

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kapitlet 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Tillstånd krävs inte för de åtgärder som behövs för skötseln av naturmiljöerna i området. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument utan ett underlag för prövningar av eventuella åtgärder i Natura 2000-området.

Kontakt

Vid frågor om Natura 2000 kontakta Länsstyrelsen:

- Telefon växel: 010-22 36 000
- E-post: jonkoping@lansstyrelsen.se

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0310406 Emån (västra)

Kommun: Vetlanda

Områdets totala areal: 186,5 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2016-12-12

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2006-12-19

Markägarförhållanden:

Kommunalt, privat, skogsbolag

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 1998-12-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

3210 - Större vattendrag

3260 - Mindre vattendrag

1029 - Flodpärlmussla, *Margaritifera margaritifera*

1032 - Tjockskalig målarmussla, *Unio crassus*

1355 - Utter, *Lutra lutra*

Bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000 är att säkerställa den långsiktiga överlevnaden för Europas mest värdefulla och hotade naturtyper och arter. I varje enskilt Natura 2000-område är syftet att prioriterade naturtyper och arter bevaras så att området på bästa sätt bidrar till gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå.

Natura 2000-området omfattar en mindre del av Emån. De prioriterade bevarandevärdena är vattendraget samt arterna flodpärlmussla, tjockskalig målarmussla och utter.

Motivering: Emån är sydöstra Sveriges största vattendrag. I Natura 2000-området finns mycket höga naturvärden knutna till vattendraget och till de arter som lever där, framförallt till hotade stormusslor och utter.

Prioriterade åtgärder: Restaureringsåtgärder av vattendraget som t.ex. biotopförbättrande åtgärder

och skapande av fria vandringsvägar och naturligt flöde. Hänsyn i omgivande skogs- och jordbruksmark för att värna vattenkvaliteten och bevara en ekologiskt funktionell kanton.

Beskrivning av området

Avgränsning

Det utpekade Natura 2000-området Emån (västra) är avgränsat till sträckan mellan länsgränsen vid Kvillsfors och sjön Grumlan vid Vetlanda. Utpekad naturmiljö är enbart vattendraget.

Emån utgörs av de båda naturtyperna naturliga större vattendrag (3210) och näringsfattiga mindre vattendrag (3260). Avgränsningen mellan naturtyperna går vid Holsbybrunn. Naturtypernas bevarandemål och åtgärder är likartade. Natura 2000- området är i sin helhet av riksintresse för naturvården och i övre delen kring Byestad vid Vetlanda riksintresse för kulturmiljövården.

Natura 2000-området Emån (västra) ansluter till följande andra Natura 2000-områden: SE0310331 Illharjen, SE0310513 Gnyltån ,SE0330160 Emåns vattensystem i Kalmar län

Ett förtydligande bör göras angående Illharjen. Detta område är skyddat som naturreservat och utpekat som ett eget Natura 2000-område.

I Emåns avrinningsområde i Jönköpings län finns även följande sjöar och vattendrag utpekade som Natura 2000-områden

SE0310334 Försjön (Eksjö), SE0310335 Mycklaflon, SE0310338 Vrången, SE0310340 Lindåsasjön, SE0310343 Fjärasjö, SE0310407 Sällevadsån (västra), SE0310408 Silverån (norra), SE0310411 Solgen, SE0310424 Vallsjön, SE0310434 Södra Vixen, SE0310622 Allmänningån, SE0310634 Fusån, SE0310637 Solgenån, SE0310741 Stuverysbäcken, SE0310805 Brusaån.

Beskrivning av Emån

Emån är det största vattendraget i sydöstra Sverige. Ån har sina källor i Jönköpings län, och rinner 22 mil genom Jönköpings och Kalmar län, för att mynna i Östersjön vid Em söder om Oskarshamn. Avrinningsområdet är ungefär 4 500 km², där endast sju procent av ytan är sjö. Vid Emsfors strax ovanför mynningen är medelvattenföringen 30 m³/s. Det varierar dock under året med i genomsnitt mellan 107 m³/s (på våren) och 6 m³/s (på sommaren). Extrema siffror är 270 m³/s respektive 2 m³/s. Djur och växtsamhällen i vattendragetsmiljöer är normalt anpassade till naturliga flödesvariationer och därmed sammanhängande indirekta förändringar i fysiska och kemiska förhållanden. De extremt låga flödena under 3 m³/s sommartid innebär dock skada på växt- och djurlivet i ån. Man försöker motverka problemet genom en samordning av regleringarna i avrinningsområdet (Emåns vattenförbund 1998). I gällande tillstånd för vattenuttag i Emån slås fast att minst 3 m³/s alltid ska nå mynningen. Bedömningen är dock att det med tanke på biologin i ån vore önskvärt med flöden >4 m³/s. (Naturvårdsverket 2003).

Emån karaktäriseras dessutom av sin variationsrika struktur. Forssträckor (många dock utbyggda för vattenkraft) förekommer omväxlande med lugnflytande partier i mer flacka delar. Spår av gamla åfåror förekommer rikligt i form av våtmarker, korvsjöar och äldre strandbrinkar längs de meandrande sträckorna.

Beskrivning av Natura 2000-området

Delavrinningsområdet för Natura 2000-området är 1696 km² och utgörs till 69 % av skogsmark. Jordbruksmark återfinns framförallt i dalstråken samt i anslutning till moränryggar inom avrinningsområdet. Natura 2000-området domineras av lugnflytande sträckor och är 38 km långt

inklusive dammar och sjöar. På sträckan mellan Ädelfors och Tureforsdammen faller ån endast 5 meter vilket medfört att ån här har fått ett meandrande lopp. Ån kantas på denna sträcka av öppna åker- och ängsmarker av varierande bredd. I övrigt domineras närmiljön av myrmarker i nedre delen och barr/ blandskog i den övre. Längs ån ligger tätorterna, Vetlanda, Sjunnen, Holsbybrunn, Ädelfors och Kvillsfors.

Naturvärdesbedömning

Det aktuella Natura 2000-området har i projekt Högländsvatten där naturvärden och nyckelbiotoper inventerats bedömts ha ett högt naturvärde mellan länsgränsen och Aspödammen och ett måttligt naturvärde mellan Aspödammen och Grumlan. Man har även pekat ut ett antal limniska nyckelbiotoper som tillsammans utgör 9 % av sträckan. Framst är det strömmande partier men även sjöinlopp, kulturmiljöer och strandbrinkar.

Fisk- och bottenfauna

Förändringar i växt- och djursamhällen på grund av utsättningar av främmande arter eller annan påverkan är måttliga. Bottenfaunan är relativt opåverkad och naturlig. Fiskaunan är däremot starkt påverkad.

I Emåns avrinningsområde finns mer än 30 fiskarter. I Natura 2000-området har ett stort antal olika fiskarter påträffats: abborre, benlöja, bergsimpa, braxen, elritsa, färna, gädda, gös, lake, mört, ruda, sarv, sutare, ål och öring. Öringpopulationen är dock svag. Anläggningen vid Högsby kraftverk utgör idag definitivt vandringshinder samt den övre gränsen för anadroma fiskarter i Emåns huvudfåra. (Hebrand 2003). Laxen i Emån i Kalmar län är ett av de få kvarvarande Östersjöbestånden söder om Dalälven med en naturlig reproduktion av betydelse.

Signalkräfta är inplanterad i vattensystemet.

Provtagningar i Emån visar att även bottenfaunan (djurlivet i eller på botten) är ovanligt art- och talrik och tillhör de mest skyddsvärda i södra Sverige. Exempel på arter är trollsländan *Calopteryx splendens*, dagsländan *Baetis buceratus*, nattsländorna *Oecetis notata* och *Brachycentrus subnilus*, skalbaggen *Stenelmis caniculata* samt snäckorna *Marstoniopsis scholtzii*, *Gyraulus crista* och *Bithynia leachi*.

Stormusslor

Förekomsten av olika arter av stormusslor är god i Emån. Förutom den välkända starkt hotade flodpärlmusslan finns även den starkt hotade tjockskalig målarmussla. Båda dessa är utpekade i art- och habitatdirektivet, rödlistade och fridlysta. Dessutom finns äkta målarmussla, allmän dammussla och den rödlistade arten flat dammussla. Bestånden av dessa arter verkar vara livskraftiga men ytterligare undersökningar krävs.

Utter

Utter förekommer i åsystemet med, som det ser ut idag, en tyngdpunkt förlagd till de övre delarna av systemet (Emån, Silverån, Pauliströmsån, Sällevadsån, Moreån, Nötån).

Emåns vattensystem – natur och kultur

Emån har haft en stor betydelse ur ett kulturhistoriskt perspektiv, för bl.a. lokalisering av boplatser, broar och bebyggelse, och för fiske, ängsbruk, kraftutvinning och flottning. Dessa verksamheter har avsatt många spår i landskapet, spår som har ett kulturhistoriskt värde men som idag ur ett naturvårdande perspektiv kan vara problematiska. Det gäller framför allt dammar som byggts för att nyttja vattenkraft, och som kommit att utgöra vandringshinder för fisk och annan

fauna. Det gäller också rensning och rätning av vattendrag, vilka gjorts i kraftreglerande syfte, för att underlätta flottning eller i samband med dikningsföretag (markavvattning). Även sådana rensningar har ett kulturhistoriskt värde eftersom de berättar om hur människan på olika sätt använt och nyttjat vattnet tidigare i historien.

Ur ett kulturmiljövårdande perspektiv är det viktigt att bevara spår, lämningar och miljöer som visar på vattendragens kulturhistoriska betydelse. Ur ett naturvårdande perspektiv eftersträvas vanligen det motsatta, d.v.s. man vill återställa ett vattendrag till ett "ursprungligare, naturligare tillstånd". Den här bevarandeplanen har av naturliga skäl sin utgångspunkt i de biologiska bevarandevärdena. Det innebär också att det språkbruk som används härrör från etablerade terminologier inom naturvården. Vid det praktiska genomförandet av denna plan är det alltså viktigt att också beakta de kulturhistoriska intresseaspekterna.

För mer information om kulturvärden vid Emån se boken "Kulturhistoria ur dimma – Emåns avrinningsområde" (Dedering 2001).

Vattenkvalitet

Till skillnad från andra delar av Götaland har vattenmiljöerna i Emån i stort förskonats från försurning och kraftigare övergödning. Ytvattnet är i stora delar av avrinningsområdet förhållandevis näringsfattigt, särskilt avseende fosfor, med måttligt till höga humushalter. Kommunala avloppsreningsverk med utsläpp i Emån förekommer inom området.

Miljögifter

I Emåns avrinningsområde finns ett rikt arv av lämningar från den tidiga industriella epoken då utsläpp av föroreningar gjordes direkt i närmaste vattendrag. Delar av huvudfåran har blivit kraftigt påverkade av utsläpp innehållande kvicksilver, PCB och PCN.

Osäkerheten när det gäller mängden bekämpningsmedel, östrogenliknande ämnen och andra miljögifter i vattnet är stor. Påverkan sker också genom dagvattenutsläpp från hårdgjorda ytor i tätorterna (Halldén et al 2000). Med tanke på ovanstående finns anledning till särskild hänsyn vid all planering av åtgärder etc. med koppling till Emån.

Fysisk påverkan

Den huvudsakliga problembilden med koppling till naturvärdena i vattendragen i Emåns avrinningsområde är direkt relaterad till de mänskliga ingrepp som gjorts genom åren. En omfattande fragmentering av vattendragen har skett genom indämningar och utnyttjande av vattenkraft (Halldén et al 2000). Regleringen av Emån tillkom i början av 1900-talet för kraftändamål. Senare skapades vattenmagasin för vattenförsörjning till tätorter och industrier. Längs stränderna finns ibland ansevärliga högar av block man tagit ur ån för att underlätta timmerflottning eller i samband med markavvattningsföretag. Den långsiktiga målsättning som lagts fast i fiskevårdsplanen för Emån (Halldén et al 2000) innebär att havsvandrande fisk på sikt ska kunna återbesätta sina ursprungliga utbredningsområden upp i Jönköpings län. Även riksdagens miljö- och jordbruksutskott har anfört att det får anses vara en angelägen uppgift att i möjligaste mån och efter lagenlig prövning säkra en så naturlig vandringsväg som möjligt för såväl fisk som andra organismer från mynningen och upp till nedersta naturliga vandringshinder (Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04: MJU3).

Det finns 12 icke naturliga vandringshinder inom Natura 2000-området som inte kan passeras av öringar. 5 % av vattendraget är kraftigt rensat och/eller omgrävt. Effekterna av bestående ingrepp är måttliga. Det är framför allt rensning och rätning som har förändrat 25 % av vattendragets

längd på ett negativt sätt.

Dammar och andra regleringar har mycket stor påverkan på flödet i Emån. Längs sträckan i Natura 2000-området finns dammar i: Flugeby, Holsby-brunn, Nyafors kraftverk, Sjunnen, Mela, Aspö kraftstation, Ädelfors (Bruksgården) och i södra Ädelfors. För samtliga dammar är det tillräckligt flöde för att motverka korttidsreglering. Fragmenteringsgraden är i och med detta mycket hög i området. I nedre delen upp till Aspödammen är den 41 % och i övre delen till Grumlan 57 %.

Vattenuttag

I Emån förekommer flertalet kommunala och enskilda vattenuttag bl.a. har Miljödomstolen 2002 meddelat dom rörande vattenuttag om 2,65 miljoner m³. De 125 tillståndshavarna utgörs huvudsakligen av jordbrukare, men även kyrkogårdar, idrottsplatser, golfbanor, timmerbevattnare och villaföreningar, huvudsakligen handlar det om bevattning sommartid (Naturvårdsverket 2003),

Vid senaste statusklassningen visar den ekologiska statusen i Emån: Gnyltån - Aspödamn på måttlig status. Det är bedömning av fisk som avgjort statusen.

Vad kan påverka negativt

- Förändring av vattendragets naturlighet och flödesregim, t.ex. vandringshinder, reglering, dikning, vattenuttag, grumling, för reglerade vattendrag även ekologiska försämringar som sänkt minimitappning, ökad korttidsreglering etc.
- Skogsbruk i närområdet utan lämnande av skyddszoner i sådan utsträckning som behövs av hänsyn till växt- och djurlivet, kulturmiljön och landskapsbilden (se Skogsvårdslagen 30 § och dess föreskrifter)
- Avsaknad av ekologiskt funktionell kantzon.
- Försämrade vattenkvalitet genom påverkan av föroreningar, näringsämnen, bekämpningsmedelsrester, grumling, humusämnen etc., t.ex. körskadorna i skogsbruk, läckage av näringsämnen eller bekämpningsmedelsrester, dagvatten som kan påverka vattenkvaliteten.
- Rensning av till vattendraget mynnande diken, om det innebär att fisket kan skadas (se 11 kap. 15 § Miljöbalken om skyldighet att göra anmälan till länsstyrelsen om fisket kan skadas, avser både allmänt och enskilt fiske och både yrkesfiske och fritidsfiske).
- Förändring av åns naturliga artsammansättning och konkurrensförhållanden, t.ex. påverkan av främmande arter, genom utsättning av främmande arter, för hårt eller ensidigt fisketryck etc.
- Minskning av arealen naturliga strandmiljöer, t.ex. exploatering utmed vattendraget etc.
- Störning av fågellivet, lokalt slitage på strandmiljöer etc.

Generella texter kring vad som påverkar naturtyper och arter negativt finns även i Naturvårdsverkets naturtyps- och artspecifika vägledning.

Bevarandeåtgärder

Natura 2000-området Emån (västra) ansluter till naturreservaten Stora Illharjen och Illharjen som även är Natura 2000-område. I övrigt är området oskyddat men omfattas av följande generella skydd:

- Emån är av riksintresse enligt 4 kap 6 § miljöbalken. Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får av den anledningen inte utföras i Emån med tillhörande vattenområden, källflöden och biflöden. Denna bestämmelse fastställer dagens situation som en miniminivå och förhindrar nya tillkomster av vandringshinder vid vattenkraftsanläggningar.
- Strandskydd gäller enligt 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken. Strandskydd gäller 100 meter från strandlinjen (ut i vattnet och inåt land). Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden till exempel uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet gäller till exempel för byggnader som behövs för de areella näringarna eller verksamheter till vilka tillstånd har lämnats enligt miljöbalken.
- Markavvattning är generellt förbjudet i Vetlanda kommun
- EU:s ramdirektiv för vatten utgör grund för vattenförvaltning. Direktivet har införlivats i svensk lagstiftning genom förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Syftet med lagstiftningen är bl.a. att förhindra ytterligare försämring av vattnet, skydda och förbättra kvaliteten.

Natura 2000-området ingår i följande fiskevårdsområden: Alseda-Skede, Byestad- Flugeby, Grumlan, Järnforsen, Kvillsfors, Repperdaorten.

Bevarandeåtgärder:

- Översyn av vattendomar som hotar förekommande naturvärden.
- Natura 2000-området berörs av planerade eller fastställda åtgärdsprogram. Åtgärdsprogram förordar konkreta och specifika åtgärder för skydd och bevarande av särskilt hotade arter och livsmiljöer.
- Restaureringsåtgärder (se även Fiskevårdsplan Emån 2000, Halldén et. al. 2000 samt berörda åtgärdsprogram för hotade arter).
- Biotopvård i vattendrag
- Restaurering av lek- och uppväxtområden för öring och stormusslor, utplacering av stenar i rensade avsnitt, anläggande av nya musselbottnar eller lerbottnar för fisk.
- Åtgärder vid vandringshinder för fisk och andra vattenlevande organismer. Den långsiktiga målsättningen som lagts fast i fiskevårdsplanen för Emån (Halldén et al 2000) innebär att havsvandrande fisk på sikt ska kunna återbesätta sina ursprungliga utbredningsområden upp i Jönköpings län.
- Åtgärder för att skapa fria vandringshinder i biflöden till Emån.

Övrigt:

- Biotopskyddsområden och naturvårdsavtal avseende skogsmark kan utgöra viktiga instrument för skydd av särskilt viktiga strandskogar längs vattensystemet.
- Analys av behovet av anläggande av kantzoner där de saknas eller är undermåliga.
- Analys av behovet av åtgärder för att skapa mer död ved i vattenmiljöerna.
- Vägövergångar med hög trafikintensitet kan åtgärdas med avseende på utterpassager.
- Vid nyanläggning av väg eller broar samt vid mer omfattande reparationer av broar ska faunapassager anläggas eller rätt placerade vägtrummor användas där vägen korsar vattendraget.
- Riktade informationsinsatser till markägare med särskilt höga naturvärden, t.ex. stormusslebestånd.
- Riktade informationsinsatser för bättre och mer hänsynstagande skyddszoner mot vattendrag såväl i jord- som skogsbruket.

- Information till allmänhet och aktörer inom mark- och vattenanvändningen om vattenknutna naturvärden.
- Riktade informationsinsatser mot användandet av fällor och fiskeredskap som kan döda utter.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:**3210 - Större vattendrag**

Areal: 143,4 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen utgörs av den öppna vattenytan, från Holsbybrunn i väster till länsgränsen mot Kalmar län i öst.

Mer generell information om naturtypen finns i Naturvårdsverkets naturtypsspecifika vägledning.

Bevarandemål

Större vattendrag ska ha god vattenkvalitet och präglas av naturliga vattenståndsfluktuationer och flöden. Området ska nå minst god ekologisk status enligt vattenförvaltningens miljö kvalitetsnormer. Vattenflödet ska vara minst 4 m³/sekund. Strandzonerna ska formas av naturliga erosions- och sedimentationsprocesser och ha potential hög biologisk mångfald. Naturtypen är inte avsevärt påverkad av eutrofiering eller försurning och den ska omges av en stabil buffertzona mot omgivande markanvändning. Vandringsvägarna ska vara fria och möjliggöra en bra livsmiljö för arter som flodpärlmussla och öring. Artsammansättningen ska vara naturlig, utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar. Arealen större vattendrag ska vara minst 143 hektar vid medelvattenstånd.

Bevarandetillstånd

Måttligt eller svagt bevarandetillstånd: Naturtypen saknar flera viktiga strukturer och funktioner, och det krävs betydande insatser för att återskapa dem, eller naturtypen riskerar att snart förlora viktiga strukturer och funktioner.

3260 - Mindre vattendrag

Areal: 43,3 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen utgörs av den öppna vattenytan och sträcker sig från sjön Grumlan utanför Vetlanda i väst till Holsbybrunn i öst.

Mer generell information om naturtypen finns i Naturvårdsverkets naturtypsspecifika vägledning.

Bevarandemål

Mindre vattendrag ska präglas av lugnt till forsande vatten med naturliga vattenståndsfluktuationer och flöden. Området ska nå minst god ekologisk status enligt vattenförvaltningens miljö kvalitetsnormer. Det ska finnas en variation av strandzons- och bottenmiljöer med potential för hög biologisk mångfald. Naturtypen är inte avsevärt påverkad av eutrofiering eller försurning och den ska omges av en stabil buffertzon mot omgivande markanvändning. Vattnet ska ha inslag av flytbladsväxter, undervattensväxter och/eller akvatiska mossor. Vandringsvägarna ska vara fria och möjliggöra en bra livsmiljö för arter som flodpärlmussla och öring. Artsammansättningen är naturlig, utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar. Arealen mindre vattendrag ska vara minst 43 hektar vid medelvattenstånd.

Bevarandetillstånd

Måttligt eller svagt bevarandetillstånd: Naturtypen saknar flera viktiga strukturer och funktioner, och det krävs betydande insatser för att återskapa dem, eller naturtypen riskerar att snart förlora viktiga strukturer och funktioner.

1029 - Flodpärlmussla, Margaritifera margaritifera

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Flodpärlmusslan har en huvudsaklig utbredning i Emåns vattensystem knuten till biflödena Gnyltån, Pauliströmsån, Sällevadsån, Silverån, Lillån, Nötån, Moreån. I Sällevadsån uppges populationen vara Smålands största. I huvudfåran finns flodpärlmusslan främst kring Illharjen, och nedströms Sjunnedammen dock i svaga populationer. I biflöden är arten bitvis livskraftig med fynd av små individer.

Flodpärlmusslan är en avlång, njurformad stormussla som kan bli upp till 16 cm lång. Normallivslängd uppskattas i södra Sverige till 70-80 år. I Norrlands inland är tillväxten långsammare och här har man funnit Sveriges hittills äldsta flodpärlmussla, vilken var ca 280 år gammal. Fyndet gör flodpärlmusslan till ett av de mest långlivade djur man känner till.

Arten är knuten till strömmande vattendrag med i första hand grus- och stenbottnar. För att föryngringen ska fungera krävs reproducerande bestånd av värdfiskarterna lax eller öring, på vars gälar flodpärlmusslans larver genomgår en del av sin utveckling. Ytterligare krav är ett permanent vattenflöde, relativt hög vattenhastighet och klart, syrgasrikt, näringsfattigt vatten med stabila pH-förhållanden. Arten förekommer i vatten av vida skild storlek, från stora älvar till knappt meterbredda skogsbäckar.

På den nationella rödlistan är flodpärlmusslan klassad som starkt hotad. Arten är fridlyst enligt 5 § Artskyddsförordningen (2007:845). Flodpärlmusslan ingår även i art- och habitatdirektivets bilaga 2 och 5 samt i Bernkonventionens bilaga III.

Mer generell information om arten finns i Naturvårdsverkets artspecifika vägledning.

Bevarandemål

Flodpärlmusslan ska finnas i en livskraftig population och det ska finnas inslag av musslor mindre än två centimeter, som indikation på rekrytering i området. Vattnet i Emån ska ha god kvalitet och genomströmning och botten med sand, sten eller grus viktiga för musslornas möjlighet att andas och filtrera näring. Kantzonen utmed vattendraget ska vara orörd, vilket skyddar mot övergödning, vattengrumling och fluktuerande temperaturer. Öringen, vars gälar mussellarverna parasiterar på, ska finnas i en stabil population och den ska kunna reproducera sig i området utan begränsning av vandringshinder. Arealerna mindre- och större vattendrag, vilka är musslans livsmiljö, ska vara minst 186 hektar vid medelvattenstånd.

Negativ påverkan

- Svaga populationer av öring.
- Grumling av vattnet och sedimentation till följd av ovarsamhet vid skogs- och jordbruk samt vägbyggnationer.
- Förändringar i vattenföring i ån, speciellt drastiska minskningar av flödet är allvarligt.
- Onaturlig vattenregim.

Bevarandetillstånd

Svagt bevarandetillstånd.

1032 - Tjockskalig målarmussla, *Unio crassus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Tjockskalig målarmussla är den mest hotade av våra stora sötvattensmusslor. Beståndet i Emån är det tredje kända i länet efter Brusaån och Solgenån och det är större och livskraftigare än det i Brusaån. Det är framför allt nedströms Kvillsfors som beståndet är livskraftigt med fynd av mindre individer.

Tjockskalig målarmussla är en 4-7 cm stor, elliptiskt till svagt oval stormussla med mycket tjockt skal. Musslan har visat sig kunna bli upp mot 90 år gammal, med en medianålder på ca 50-60 år.

Arten är knuten till rinnande vatten med bottensubstrat av sand och grus. För att föryngringen ska fungera krävs reproducerande bestånd av värdfiskarter, på vars gälar musslans larver genomgår en del av sin utveckling. Vilken fiskart som är huvudvärd är ännu oklart, elritsa, stensimpa, lake, löja och färna är möjliga arter. Ytterligare krav är ett permanent vattenflöde, relativt hög vattenhastighet och klart, syrgasrikt, näringsfattigt vatten med stabila pH-förhållanden. Arten förekommer främst i några av de större åsystemen i Sveriges södra till östra delar.

På den nationella rödlistan är tjockskalig målarmussla klassad som starkt hotad. Arten är fridlyst enligt 4, 5 och 7 §§ Artskyddsförordningen (2007:845). Tjockskalig målarmussla ingår även i art- och habitatdirektivets bilaga 2 och 4. Arten kräver noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet.

I LIFE projektet Målarmusslans återkomst (2012-2016) åtgärder genomförts för att förbättra livsbetingelserna för den tjockskaliga målarmusslan, främst i Lillån, Kvillsfors, där totalt 11 vandringshinder åtgärdats för att ge musslan och dess värdfiskar möjlighet att sprida sig uppströms.

Mer generell information om arten finns i Naturvårdsverkets artspecifika vägledning.

Bevarandemål

Den tjockskaliga målarmusslan ska finnas i en livskraftig population och det ska finnas inslag av musslor mindre än två centimeter, som indikation på rekrytering i området. Vattnet i Emån ska ha god kvalitet och genomströmning och botten med sand, sten eller grus viktiga för musslornas möjlighet att andas och filtrera näring. Kantzonen utmed vattendraget ska vara orörd, vilket skyddar mot övergödning, vattengrumling och fluktuerande temperaturer. Värdfisksarter, vars gälar mussellarverna parasiterar på, ska kunna reproducera sig i området utan begränsning av vandringshinder. Arealen mindre- och större vattendrag, vilka är musslans livsmiljö, ska vara minst 186 hektar medelvattenstånd.

Negativ påverkan

- Grumling av vattnet och sedimentation till följd av ovarsamhet vid skogs- och jordbruk samt vägbyggnationer.
- Förändringar i vattenföring i ån, speciellt drastiska minskningar av flödet är allvarligt.
- Onaturlig vattenregim.
- Förändring i fiskfaunan kan eventuellt utgöra ett hot.

Bevarandetillstånd

Gynnsamt tillstånd inom områdets nedre del, nedströms Kvillsfors. Arten förekommer ej uppströms Tureforsdammen.

1355 - Utter, Lutra lutra

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Utter bekräftades vid den senaste inventeringen i Emån (2013/20 14).

Uttern är ett ca 90-120 cm långt mårddjur som lever vid vatten. Fisk är den främsta födan, men även groddjur, kräftor, större insekter, fåglar och mindre däggdjur kan ingå i dieten.

För ett livskraftigt bestånd av utter krävs stora områden med mer eller mindre sammanhängande vattensystem. Optimala miljöer för utter är vatten som erbjuder riklig tillgång på lättillgänglig föda året runt och som har tillgång till landområden där uttern kan vila ostört, föda upp ungar etc. Uttern är vintertid beroende av strömmande vatten som ger möjlighet till näringsfångst om sjöarna blir islagda.. I Syd- och Mellansverige finns idag uttern företrädesvis i eutrofa vatten med täta bestånd av bl.a. vitfisk. Det beror på att miljögiftsbelastningen av fettlösliga ämnen är lägre i eutrofa sjöar jämfört med oligotrofa sjöar.

På den nationella rödlistan är arten klassad som nära hotad. Uttern är fredad enligt 2 och 4 stycket 4§ Artskyddsförordningen (2007:845). Uttern ingår även i art- och habitatdirektivets bilaga 2 och 4. Arten kräver noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet.

Mer generell information om arten finns i Naturvårdsverkets artspecifika vägledning.

Bevarandemål

Uttern ska finnas i en livskraftig och reproducerande population. Dess habitat, Emån, ska vara ett strömmande, isfritt och fiskrikt vatten med ett sammanhängande vattensystem och med en störningsfri kantzoon. Inga vandringshinder eller osäkra vägpassager hindrar uttern att förflytta sig och möjligheten till utbyte av individer är god. Arealen mindre- och större vattendrag ska vara minst 186 hektar.

Negativ påverkan

- Biltrafik är ett hot mot utter, speciellt där vägar korsar vattendraget. Uttern tar sig endast i undantagsfall igenom vattentrummor utan föredrar att gå över vägen istället vilken gör den sårbar för överkörning.
- Fasta fiskeredskap kan orsaka drunkning av uttrar.
- Uttern är känslig för intensiv störning under dräktighets- och födselperioden på våren (april-juni), t.ex. kanotpaddling.
- Miljögifter. Tidigare har PCB orsakat drastiska nedgångar av det svenska utterbeståndet. Situationen på miljögiftsidan har förbättrats vilket bl.a. medfört ett generellt sett ökande bestånd. Hotet från miljögifter kan dock inte anses vara över och det är fortfarande viktigt med uppmärksamhet på ämnen som t.ex. polybromerade difenyletrar (PBDE).

Bevarandetillstånd

Gynnsamt bevarandetillstånd: Utter förekommer i Emån och förutsättningarna för att bevara arten på lång sikt är goda.

Dokumentation

Länsstyrelsen i Jönköpings län. 2015. Stormusslor i Jönköpings län. Utbredning och status åren 1959-2014

Målarmusslans återkomst – till nytta för människa, djur och natur. 2015. Handbok UC4ILIFE. Länsstyrelsen i Skåne län.

Artdatabanken. 2015. Flodpärlmussla (*Margaritifera margaritifera*). Artfakta. Artdatabanken. 2015. Tjockskalig målarmussla (*Unio crassus*). Artfakta. Artdatabanken. 2015. Utter, Lutra lutra. Artfakta.

Bergengren, J. mfl. 2001. Naturvärdesbedömning Vattendrag: Projekt högländsvatten 2000. Emån och Mörrumsån i Jönköpings län. Länsstyrelsen i Jönköpings län. Meddelande 2000:57. Havs- och vattenmyndigheten. 2014. Flodpärlmussla (*Margaritifera margaritifera*). Halldén, A. mfl. 1999. Biotopkartering Emån 1998. Länsstyrelsen i Jönköpings län. Meddelande 99:20. Länsstyrelsen i Jönköpings län. 2000. Fiskevårdsplan för Emån 2000. Meddelande 2000:30. Länsstyrelsen i Jönköpings län. 2002. Högländsvatten, Emån (Aspödammen – Grumlan) 2002. Meddelande 2002:13.

Länsstyrelsen i Jönköpings län. 2002. Högländsvatten, Emån (länsgränsen – Aspödammen) Meddelande 2002:13.

Länsstyrelsen i Jönköpings län. 2005. Bevarandeplan för Natura 2000-området Illharjen (SE0310331).

Länsstyrelsen i Jönköpings län. 2006. Guide till Sveriges stormusslor. Länsstyrelsen i Jönköpings län. 1999. Övervakning av flodpärlmussla, Emåns vattensystem.

Länsstyrelsen i Kalmar län. 2005. Bevarandeplan för Natura 2000-området Emåns vattensystem i Kalmar län (SE0330160).

Naturvårdsverket. 2011. Utter, *Lutra lutra*. Vägledning för svenska arter i habitatdirektivets bilaga 2. NV-01162-10.

Bilagor

Kartbilaga (översiktskarta).

Natura 2000-område

Emån (västra)

(SE0310406)

Bilaga
översiktskarta

1:180 000

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

© Lantmäteriet Geodatasamverkan
© Länsstyrelsen Jönköping

Natura 2000-område

Emån (västra)

